

Ірина Погранична

Національний університет «Львівська політехніка»,
кандидат архітектури, асистент кафедри архітектури та реставрації

e-mail: iryna.i.pohranychna@lpnu.ua

orcid: 0000 0002 4164 6110

ПОНЯТТЯ ТВОРЧОГО МЕТОДУ. ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОГО МЕТОДУ АРХІТЕКТОРА

© Погранична І., 2021

<https://doi.org/10.23939/sa2021.02.051>

У статті проаналізовано поняття творчого методу, визначено закономірності, особливості та принципи формування творчого методу архітектора, адже архітектура має багато спільного з іншими дисциплінами, як-от: соціальні науки, історія, філософія, дизайн, математика тощо. Проте, крім технічних і професійних навичок, якими повинен володіти кожен архітектор, він повинен мати просторове мислення та фантазію, бути творчим на багатьох рівнях, а також набутти мистецьких та інтелектуальних здібностей.

Ключові слова: архітектор, метод, творчість, художній метод, творчий метод.

Постановка проблеми

Проблема методу в архітектурі як предмету дослідження завжди виникає в результаті розвитку мистецького життя, нових естетичних потреб. Кожен новий етап художнього розвитку виявляє недостатність попереднього не тому, що він став нераціональним, а тому, що він більше не відповідає новим уявленням про соціальні відносини, характер людської діяльності. Тому теоретична розробка питання тісно пов'язана з певними часовими “зрізами” в еволюції архітектури, розгляд яких дозволяє побудувати цілісну ретроспективну картину розвитку уявлень про метод.

Так, наприклад, проблема методу виникла в епоху Ренесансу, коли новий професіоналізм уже не міг спиратися на середньовічні прототипи й цехові правила (проблема відображена в трактатах Альберті, Палладіо, Віньоли, у ренесансних коментарях до Вітрувія і т.д.). Проблему методу було порушено з початком масової підготовки фахівців у європейських академіях (їй приділяв увагу, наприклад, Віолле-ле-Дюк). Сьогодні також існує проблема щодо поняття творчого методу архітектора. Технічний прогрес відбувається дуже швидко, тому виникає питання, які складові є важлими для тлумачення цього поняття, а також визначення особливостей творчого методу архітектора.

Мета статті

Проаналізувати поняття творчого методу, визначити особливості творчого методу архітектора.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Поняття творчого методу дуже широке і багатогранне. Це не лише набір певних геометричних пропорцій, композиційних прийомів та планувальних особливостей, а й поєднання архітектурно-планувальних особливостей з природно-кліматичними, історичними, економічними чинниками. Дане поняття досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Окремо можна виділити дисертаційне дослідження Ю. І. Кармазіна, присвячене “Формуванню світобачення та

науково-методичних основ творчого методу архітектора в професійній підготовці” (Кармазін, 2005), в якому автор вважає, що творчий метод можна розглядати в контексті найважливішого чинника соціального та культурного розвитку архітектора. Наводить концептуальні ідеї формування творчого методу майбутнього архітектора-професіонала.

У наукових працях Бархіна Б. Г. (Бархін, 1993), Гердера І. Г. (Гердер, 1977), Гачева Г. В. (Гачев, 1972) та ін. розглянуті основні етапи становлення та архітектурні особливості творчого методу архітекторів.

Виклад основного матеріалу

Художні методи архітектури та мистецтва – одна з актуальних проблем теорії Нового часу, хоча теорії творчого методу в мистецтві розроблялися впродовж усієї історії естетичної думки від часів Арістотеля. Метод визначається як категорія художньої творчості, що відображає свідому духовну позицію митця, реалізовану в системі принципів художнього формування та засобів, здатних найбільш повно і художньо переконливо розкрити внутрішню життєвість естетичних явищ. Метод – це універсальна категорія художньої творчості, що охоплює собою принципи: а) відбору; б) узагальнення; в) відображення дійсності з позицій певного естетичного ідеалу. Водночас метод – естетична категорія, що відображає закономірності процесу творення художніх цінностей, на відміну від стилю, що розкриває результативність наслідків – закономірності структури художніх творів (Гердер, 1977).

Час становлення художніх методів – період формування націй, а відтак національно-стильових рис художньої творчості. Категорія “метод” закріпила за мистецтвом статус історичного утвору. Методи в архітектурі та мистецтві пов’язані зі свідомим пошуком способів художнього втілення естетичної ідеї митця. Вони відображають пізнавальну властивість мистецтва. У методі розкривається “принцип бачення світу” (Гачев, 1972).

У художньому методі знаходять своє відображення основні питання творчості, висунуті часом, перш за все, питання про характер художнього узагальнення, засоби вираження, способи відтворення явищ життя. Метод – художня організація дійсності, тип художнього мислення, виражений в конкретно-історичній формі.

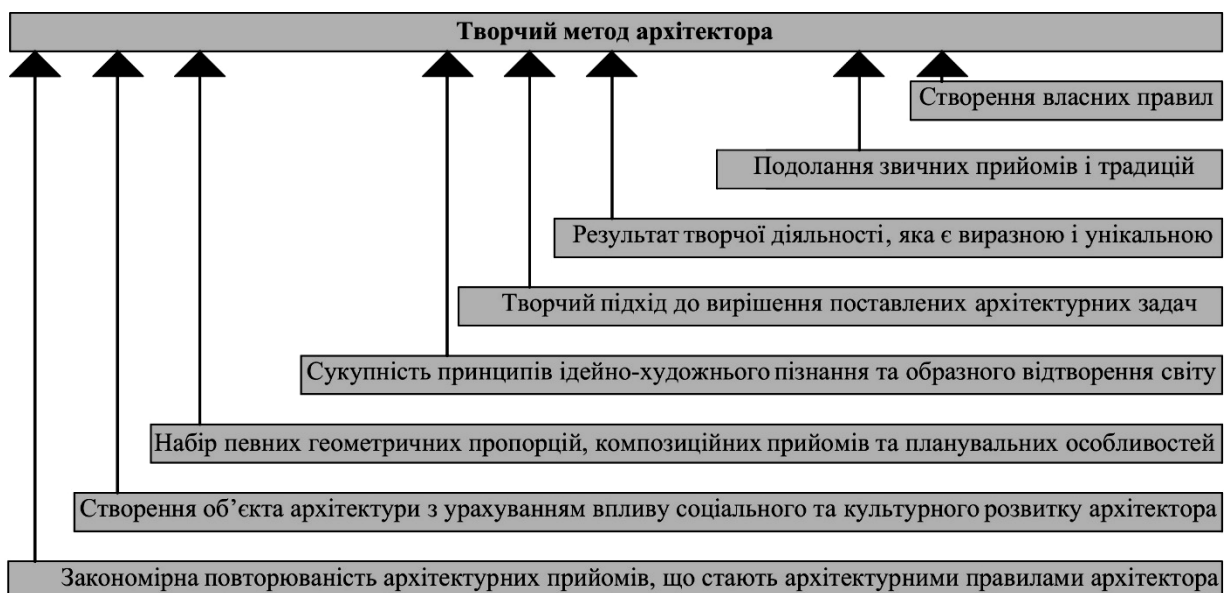

Рис. 1. Поняття творчого методу

Незважаючи на те, що творчість і творча думка в архітектурі можуть бути застосовані так само широко як в науці, філософії, управлінні та багато інших галузей, згідно з Лоусоном (1997)

більшість людей описують архітектурне проектування загалом як єдине ціле та одне з найкреативніших людських пошуків. Деякі дослідники розглядають проектування як процес творчого вирішення проблем і використовують слова проектування і креатив (творчий метод) вирішення проблем як взаємозамінні.

Творчий метод архітектора – це своєрідний синтез творчих методів художника, інженера, організатора виробничих професій. Водночас художній і науковий методи не виходять один із одного, а взаємовідображаються у процесі архітектурної творчості.

Основу творчого методу архітектора становлять такі складові:

- інтелектуально-світоглядні;
- композиційно-художні;
- науково-теоретичні;
- інженерно-технічні;
- соціально-економічні;
- екологічні та ін.

Синтетична природа методу змушує нас більш детально розглянути основні компоненти-методи, що входять до складу творчого методу архітектора. Підставою для виділення творчого методу архітектора можна назвати результат творчої діяльності, яка є художньо виразною та унікальною. Безумовно і їх кількість, що представляють нам необхідний зв'язок між творами автора та дають можливість прослідкувати динаміку його історичного розвитку. Прослідкувати творчий метод архітектора можна за різними основами, якими керувався автор, а саме: філософсько-світоглядні основи; художні основи; психологічні основи; науково-теоретичні основи; інженерно-технічні основи; науково-методичні основи; теоретико-методологічні основи; принципи проектного моделювання.

Щодо поняття творчого методу існує велика кількість думок відомих архітекторів. Роздуми мають дуже широкий спектр та, одночасно, відрізняються глибоким змістом думок, свідчать про громадянську позицію автора, про філософську осмисленість професійних завдань. Таким чином, Отто Вагнер стверджує, що “Архітектура є вищим виразом людського вміння, яке досягає божественного. Архітектура є явищем творчості, вона включає емоційне середовище, а отже, виходить за межі будівництва. Вона може бути великою, але, водночас, повинна догоджати примітивним життєвим потребам людини; але, із іншого боку, своєю абстрактністю вона зобов'язана найвищим якостям людського духу. Естетичне хвилювання, викликане архітектурою, виходить із немінучих, незаперечних фізичних умов творчості, якими час занадто нехтує” (Буров, 1982).

Поняття творчого методу можна розглядати в таких аспектах:

- творчий метод архітектора як синтез філософсько-світоглядного методу, методу художника, інженера, вченого тощо;
- творчий метод архітектора як загальнокультурне явище;
- творчий метод архітектора як інструментарій пізнання та відображення реальної буденної дійсності;
- творчий метод архітектора як творчість;
- творчий метод архітектора як процес;
- творчий метод архітектора як моделювання;
- творчий метод архітектора як засіб реалізації людських потреб у формуванні довкілля шляхом створення нових архітектурних світів.

Багатогранне визначення поняття творчого методу дав Ф. Райт: “Рід будівництва, який ми можемо назвати архітектурою – це будівництво, до якого входять людські думка й почуття задля того, щоб зробити високу гармонію спорудження цілого”. Також Райт виділяє дві сутності автора: реальну та ідеальну, до якої автор проекту має піднятися, працюючи з ним (Буров, 1982).

Кожен архітектор під час проектної роботи виробляє власний творчий підхід до вирішення архітектурних завдань. Проте, можна стверджувати, що є узагальнені моделі рішення архітектурних завдань. Узагальнені моделі творчих підходів відбивають і характеризують архітектора як творчу особис-

тість, а суспільство як середовище проживання. Найпомітніше вони виявляються у своєрідності творчих підходів видатних архітекторів. Умовно варто виокремити такі типи творчих підходів:

- архітектор-новатор – архітектор, чия творчість відрізняє самобутність і оригінальність, чий нові проєкти та будівлі істотно вплинули на розвиток світової архітектури;
- індивідуаліст-мислитель – архітектор, чия творчість відрізняє індивідуальний підхід до проєктування. Наприклад, Франк Ллойд Райт (1869–1959) висунув принцип органічної архітектури, тобто цілісної, що є невід’ємною частиною середовища, оточуючої людини;
- архітектор-проєктувальник – архітектор, який не прагне створити нову архітектурну школу чи створити нову теорію в архітектурі, а працює з дотриманням існуючих вимог епохи та відзначається великою кількістю проєктованих будівель і споруд;
- архітектор-художник – архітектор, який доводить своїми творами, що архітектура – це мистецтво. Наприклад, Оскар Німейєр – один із найяскравіших фігур у світовій архітектурі 1950-60-х років. Він мав властиво теоретичне осмислення архітектурних проблем. Він одним із перших відчув естетичну ущербність доктрини функціоналізму і своєю творчістю стверджував на противагу функціоналізму, що архітектура – це мистецтво;
- архітектор-науковець – архітектор, у творчості якого переважає допитливий розум, схильний до аналізу. Такий архітектор не визнає роботи, побудовані на основі одних лише припущень та інтуїції;
- архітектор-регіоналіст – архітектор, який відрізняється колоритністю архітектури;
- архітектор-поет – архітектор, творчість якого насичена її пошуками, новаторством і поезією; характерні внутрішня свобода, глибокий професіоналізм, відповідальність художника;
- архітектор-теоретик. Оригінальність вкладу наукових засад у теорію архітектури.

Рис. 2. Основні компоненти творчого методу

Еволюційний розвиток кількісно-якісних показників змісту творчого методу архітектора відповідає загальній теоретичній системі, через засадничі поняття: нуль – система – об’єкт – система – система об’єктів – абстрактна система. Найактуальнішим завданням є формування творчої методу архітектора як об’єкта-системи, який має відповідати наступним умовам:

- досягнення цілісності та взаємозв’язку всіх компонентів, аспектів і елементів як єдиного;
- наявність енергетичних сил, які здійснюватимуть безперервний процес.

Теоретичною основою творчого методу архітектора вважається базис наукового, світоглядного та практичного досвід багатьох поколінь зодчих, втілених у значних об'єктах архітектурної та містобудівної творчості.

Науково-теоретична база містить основи парадигми класичної науки (поняття, визначення, категорії, принципи), парадигми теорії самоорганізації (випадковість, непередбачуваність, стан миру речей і явищ у безперервному розвитку). Ці парадигми разом сприяють формуванню сучасної культури мислення загалом і пластики мислення зокрема і таким чином ініціюють креативність (Кармазин, 2001).

Закони та категорії діалектики є домінуючою науково-теоретичною базою структури творчого методу архітектора: його універсалії та її основи (філософсько-світоглядні, композиційно-художні, науково-теоретичні, методологічні, інженерно-технологічні, соціальні, культурологічні, екологічні), що органічно входить у зміст теоретичних основ. Сучасні концепції, конвенції, регіональні, середовищні та культурно-історичні передумови, пульс сучасності – неодмінна складова теоретичних основ творчого методу архітектора.

Методичною основою творчого методу архітектора є сукупність дієвих процесів, що приводять у стан творчого пошуку. Методичні основи містять у собі широкий спектр методів, прийомів і підходів для вирішення завдань, наукових досліджень про процес пізнання та відображення реальної буденної дійсності, механізм та тенденцію розвитку архітектурної діяльності та самої архітектури; культуру проєктного мислення, цикл пізнавальної роботи і, особливо, духовно-практичну складову циклу пізнання.

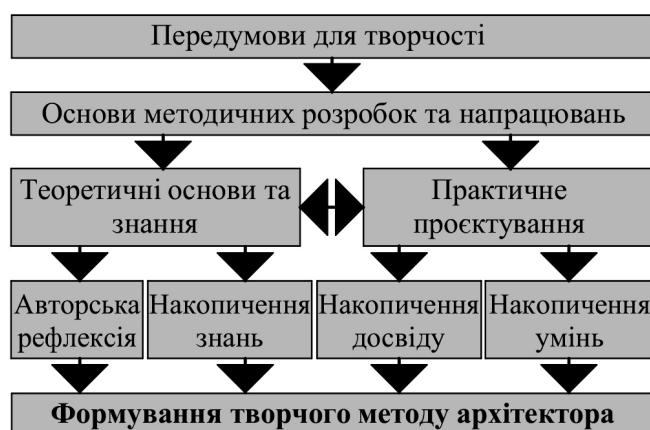

Рис. 3. Формування та утвердження творчого методу архітектора

Професіоналізм, гуманітарна орієнтація свідомості людини та морально-вольові характеристики проєктанта – це найважливіші складові інтелектуалізації методологічного творчості.

Розмаїття змісту процесу пізнання й відображення реальної буденної дійсності під час створення об'єктів архітектури переконує в необхідності підняти проєктну культуру на висоту, гідну багатовікової історії, підтверджуючи цим традиційно високий статус архітектури як найважливішої творчої вартості суспільства. Сьогодні, зрозуміло, що поняття творчого методу архітектора відкрите до доповнення та розвитку, здатне стати сприятливим середовищем для становлення й зростання творчого світогляду нових поколінь архітекторів, запорукою широти свідомості, відповідальності спрямованості у майбутнє.

Висновки

Отже, метод – це, передусім, світоглядне поняття. Характерно, що поняття “творчість” визначається як естетична категорія саме з часу становлення художніх методів, тобто свідомого відбору

митцем предмета відношення та засобів його художнього відображення. Залежно від способу бачення світу митець віднаходить засоби втілення задуму в матеріалі мистецтва. Отже, поняття напрям, течія, метод характеризуються взаємопроникним змістом, а творчий метод формують: а) сукупність принципів ідейно-художнього пізнання та образного відтворення світу; б) творчий підхід до вирішення поставлених архітектурних задач; в) результати творчої діяльності, яка є виразною та унікальною; г) закономірна повторюваність архітектурних прийомів, що стають архітектурними правилами архітектора; д) набір певних геометричних пропорцій, композиційних прийомів та планувальних особливостей; е) створення об'єкта архітектури з урахуванням впливу соціального та культурного розвитку архітектора; є) подолання звичних прийомів і традицій; ж) створення власних правил.

Творчий метод архітектора є невід'ємною частиною архітектурного проектування й творчості загалом. Щодня виникають нові технології, наукові досягнення та відкриття. Творчий метод дозволяє впорядкувати, розкласти на полиці процес проектування, в якому уникнено помилок і вироблено певну концепцію, що дозволяє виконувати всі поставлені завдання. У ньому об'єднуються й упорядковуються всі аспекти творчості, науки, техніки та духовної культури, а також досвід минулих поколінь.

Бібліографія

- Бархін Б. Г., 1993. Методика архітектурного проектування. М.: Стройиздат., 437 с.
- Бархін Б. Г., 1981. Метод роботи зодчого. Із досвіду радянської архітектури 1917–1957 рр. М.: Стройиздат., 216 с.
- Буров А. К., 1982. Про архітектуру. Про метод. Робота над проектом. *Майстри радянської архітектури про архітектуру: у 2 т.* М.: Искусство. Т. 2. С. 463–489.
- Гачев Г. В., 1972. Життя художнього пізнання. М.: Искусство, 372 с.
- Гердер І. Г., 1977. Ідеї філософії історії людства. М.: Наука, 271 с.
- Декарт Р., 1989. Роздуми про метод, для того щоб правильно направляти свій розум і шукати істину в науках. *Сочинения: в 2 т.* М.: Мысль. Т. 1. 261 с.
- Кармазин Ю. І., Капустин П. В. 2001. Методологічні основи культури проектної думки. Методичні вказівки і рекомендації. Воронеж: ВГАСУ. 43 с.
- Кармазин Ю. І., 2005. Творчий метод архітектора: введення у теоретичні і методичні основи. Воронеж. 496 с.
- Метленков Н. Ф., 1996. Архітектурний метод. *Архітектурна наука в МАРХІ: Інформ. вип. 1.* М.: Ладья. С. 33–35.
- Погранична І. І., 2017. Творчий метод архітектора (на прикладі професійного доробку Якуба Кубицького). *Тези доповідей молодіжної секції комісії архітектури та містобудування підготовані до участі в XXVIII Науковій сесії Наукового товариства ім. Шевченка.* Львів. С. 23–25.
- Попковская П. Я., 2006. Методология научных исследований. Минск: Информ-прес. С. 59 – 60.

References

- Barkhin B. G., 1993. Methods of architectural design. M.: Stroyizdat, 437 s.
- Barkhin B. G., 1981. Method of work of the architect. From the experience of Soviet architecture 1917–1957. M.: Stroyizdat, 216 s.
- Burov A. K., 1982. About architecture. About the method. Work on the project. *Masters of Soviet architecture about architecture: in 2 volumes.* M.: Art. T. 2. S. 463–489.
- Gachev G. V., 1972. Life of artistic cognition. M.: Art, 372 s.
- Herder I. G., 1977. Ideas of philosophy of history of mankind. M.: Science, 271 s.
- Descartes, R., 1989. Reflections on the method in order to properly guide your mind and seek the truth in the sciences. *R. Descartes. Essays: in 2 volumes.* Moscow: Mysl. Vol. 1. 261 s.
- Karmazin Y. I., Kapustin P. V., 2001. Methodological bases of culture of project thought. Methodical instructions and recommendations. Voronezh: VGASU, 43 s.
- Karmazin Y. I., 2005. Creative method of the architect: introduction to theoretical and methodical bases. Voronezh, 496 s.

Metlenkov N. F., 1996. Architectural method. *Architectural science in MARhI: Inform. issue 1*. M.: Rook. S. 33–35.

Pogranichna I. I., 2017. Creative method of the architect (on the example of the professional work of Yakub Kubytsky). *Abstracts of the reports of the youth section of the commission of architecture and urban planning are prepared for participation in the XXVIII Scientific session of the Scientific Society. Shevchenko*. Lviv. S. 23–25.

Popkovskaya P. Ya., 2006. Methodology of scientific research. Minsk: Inform-press. S. 59–60.

Iryna Pohranychna

Lviv Polytechnic National University,

PhD of Architecture, Assistant Department of Architecture and Conservation

e-mail: iryna.i.pohranychna@lpnu.ua

orcid: 0000-0002-4164-6110

THE CONCEPT OF THE CREATIVE METHOD. FEATURES OF THE ARCHITECT'S CREATIVE METHOD

© Pohranychna I., 2021

The problem of method in architecture, as a subject of research, always appears as a result of the development of artistic life and new aesthetic needs. Each new stage of artistic development reveals the insufficiency of the previous one not because it has become irrational, but because it no longer corresponds to new ideas about social relations and the nature of the human activity. Therefore, the theoretical development of the question is closely related to certain time cross-sections in the evolution of architecture, the consideration of which allows us to build a complete retrospective picture of the development of ideas about the method.

The concept of the creative method is very broad and multifaceted. This is not only a set of certain geometric proportions and compositional techniques that are systematically repeated. The creative method is the result of an original cognitive ability to solve tasks using our intellectual search, which is aimed at developing a unique product.

For the first time, the concept of an artistic method was formed in the 20–30s of the XIX century. The creative method in architecture and art is defined as a system of principles that control the process of creating a work of art. Artistic methods are designed to reflect the development of reality itself and the development of public consciousness in a specific way – in an aesthetic form. The complexity of the aesthetic characterization of methods lies in the fact that most often their features are considered from the cognitive side outside of the artistic and aesthetic features of art. However, it is from the period of formation of artistic methods that the artist's aesthetic attitude to the world is established. The method is a synthesis of the artist's worldview and the originality of his artistic thinking.

The main components of the creative method are: the environment, which is a constant in the creative method of the architect, socio-economic conditions, ideology and worldview of society in a certain historical era, personal characteristics of the architect, culture of project thinking, theoretical foundations of the designer, practical activity of the architect.

It is established that the creative method is formed by a) a set of principles of ideological and artistic knowledge and imaginative reproduction of the world; b) a creative approach to solving the set of architectural problems; c) the results of creative activity that is expressive and unique; d) the natural repeatability of architectural techniques that become the architectural rules of the architect; e) a set of certain geometric proportions, compositional techniques and planning features; f) the creation of an architectural object taking into account the influence of the social and cultural development of the architect; g) overcoming the usual techniques and traditions; h) creating own rules.

Keywords: *architect, method, creativity, artistic method, creative method.*